

FRÁSÖGN

af heimsókn allsherjar- og menntamálanefndar til Noregs og Danmerkur

Allsherjar- og menntamálanefnd Alþingis ferðaðist til Noregs og Danmerkur dagana 27.–30. september 2022 til að kynna sér tvö málefnasvið nefndarinnar, annars vegar fjölmiðla og hins vegar málefni flóttafólks og umsækjenda um alþjóðlega vernd. Þátttakendur voru Bryndís Haraldsdóttir, formaður, Eyjólfur Ármannsson, 1. varaformaður, Jóhann Friðrik Friðriksson, 2. varaformaður, Arndís Anna Kristínardóttir Gunnarsdóttir, Birgir Þórarinnsson, Helga Vala Helgadóttir, Jódís Skúladóttir, Lilja Rannveig Sigurgeirsdóttir, Sigmundur Davíð Gunnlaugsson, varamaður, og Sigmar Guðmundsson, áheyrnarfulltrúi. Auk þess fylgdu Inga Valgerður Stefánsdóttir, nefndarritari, og Kristel Finnbogadóttir Flygenring, lögfræðingur, nefndinni í ferðinni.

Fjölmiðlar.

Eitt af markmiðum ferðarinnar var að nefndin fengi kynningu á rekstrar- og starfsumhverfi fjölmiðla í Noregi og Danmörku og innsýn í helstu álitaefni sem tengdust málefnum þeirra, svo sem tjáningarfrelsi og lýðræði, stöðu blaða- og fréttamanna og setningu laga og reglna um tæknirisa.

Noregur.

Í Noregi átti allsherjar- og menntamálanefnd fund með fulltrúum ráðuneytis menningar- og jafnréttismála (no. *Kultur- og likestillingsdepartementet*) og fékk kynningu á málefnum fjölmiðla og lagaumhverfi þeirra. Fundurinn fór fram í ráðuneytinu í Ósló 28. september þar sem Heidi Karlsen, Øyvind Christensen og Bjørn Eckblad frá skrifstofu fjölmiðla og lista tóku á móti nefndinni. Á fundinum var rætt um stjórnarskrárbundnar skyldur norska ríkisins til að stuðla að tjáningarfrelsi og lýðræði með því að tryggja umgjörð fyrir upplýsta umræðu meðal almennings. Þá var rætt um aðkomu ríkisins að rekstri ljósvakamiðlanna NRK og TV2 og um styrki til fjölmiðla, svo sem framleiðslustyrki, nýsköpunar- og þróunarstyrki og styrki fyrir svæðisbundna fjölmiðla auk stuðnings sem felst í undanþágu frá greiðslu virðisaukaskatts. Rætt var um skilyrði fyrir styrkveitingu, til að mynda um áskriftir og umfjöllunarefni, og fjárveitingar til styrkjakerfisins. Einnig var fjallað um helstu lög sem tengjast málefnum fjölmiðla og fyrirhugaða reglusetningu af hálfu Evrópusambandsins um stafræn málefni í upplýsingasamfélaginu (e. *Digital Services Act*) og gagnsæi og viðskiptahætti stórra tæknifyrirtækja (e. *Digital Markets Act*).

Allsherjar- og menntamálanefnd átti einnig fund með fulltrúum blaðamannafélags Noregs (no. *Norsk Journalistlag*) og landssambandi fjölmiðla (no. *Mediebedriftenes Landsforening*) til að fá frekari upplýsingar um málefni fjölmiðla í Noregi. Hege Fagerheim og Lars Raaum tóku á móti nefndinni í byggingunni *Pressens hus* í Ósló 28. september. Á fundinum var fjallað um opinberan stuðning við fjölmiðla, um tjáningarfrelsi á vinnustöðum í Noregi, um möguleika í starfsþróun blaða- og fréttamanna og um áhrif tæknirisa á fjölmiðlun.

Loks var nefndinni boðið í móttöku í sendiráði Íslands í Ósló þar sem Högni S. Kristjánsson sendiherra og starfsfólk tók á móti nefndinni.

Danmörk.

Í Danmörku fundaði allsherjar- og menntamálanefnd með fulltrúum ráðuneytis menningarmála í Kaupmannahöfn (d. *Kulturministeriet*). Andreas Geertsen og Victor Kjeldsen Kjær tóku á móti nefndinni í ráðuneytinu í Kaupmannahöfn 29. september og kynntu fjármögnun fjölmiðla í Danmörku, aðkomu hins opinbera að rekstri ljósvakamiðlanna DR og TV2 og útvarpsstöðva sem starfa í almannapágu, og stuðningskerfi þar sem fjölmiðlar geta sótt um framleiðslu- og nýsköpunarstyrki. Þá fékk nefndin kynningu á fjölmiðlastefnu danskra stjórnvalda fyrir árin 2022–2025 þar sem helstu áherslumál eru efling lýðræðisins, áhrif tæknirisa og aðgengi barna og ungmenna að fjölmiðlum. Þá er í stefnunni lögð áhersla á menningartengd framlög til streymisveitna svo að auka megi fjárhagslegan stuðning við framleiðslu efnis á dönsku, og á stuðning við svæðisbundna fjölmiðla og fjölmiðla sem starfa í almannapágu. Settar verða á fót nokkrar nefndir og starfshópar til að fjalla um tiltekin álitæfni, m.a. stuðning við fjölmiðla til framtíðar, ábyrgð fjölmiðla og starfsumhverfi þeirra. Fulltrúar ráðuneytisins kynntu einnig áherslu stjórnvalda á tækni og stafræn málefni, m.a. nýja skrifstofu ráðuneytisins sem starfar að þessum málum.

Þá voru blaðamannasamtök Danmerkur (d. *Dansk Journalistforbund*) heimsótt á skrifstofu samtakanna 30. september. Þar tóku Tine Johansen og Hans Jørgen Dybro á móti nefndinni. Umfjöllunarefni fundarins var kynning á starfsemi samtakanna, ábyrgð fjölmiðla og siðareglur blaðamanna, opinber stuðningur við danska fjölmiðla og áskoranir í starfsumhverfi fjölmiðla.

Nefndin fundaði með fulltrúum Norðurlandaráðs, þeim Michael Matz og Line Karlskov Jensen, í Norðurlandahúsinu 29. september. Á fundinum fékk nefndin kynningu á starfsemi Norðurlandaráðs og rætt var um aðkomu ráðsins að málefnum fjölmiðla og tæknirisa. Fjallað var um tillögu norrænu velferðarnefndarinnar um að samin yrði samnorræn stefna um að sporna við stafrænu ofbeldi og hótunum.

Málefni flóttafólks og umsækjenda um alþjóðlega vernd.

Eitt af markmiðunum með ferðinni var að allsherjar- og menntamálanefnd fengi kynningu á lagaumhverfi um útlendinga í Noregi og Danmörku og á stöðu flóttafólks og umsækjenda um alþjóðlega vernd, t.d. að því er varðaði móttöku, málsmeðferð, réttindi og skyldur umsækjenda um alþjóðlega vernd, þjónustu við þá og áhrif synjunar umsóknar á stöðu þeirra.

Noregur.

Nefndin heimsótti norska Stórþingið (no. *Stortinget*) 27. september og átti fund með sveitarstjórnar- og stjórnsýslunefnd þingsins, sem fjallar m.a. um málefni innflytjenda (no. *Kommunal- og forvaltningskomiteen*). Nefndin fundaði með þingmönnum til að fá upplýsingar um þau álitæfni sem efst eru á baugi á vettvangi stjórn mála og tengjast flóttafólki, umsækjendum um alþjóðlega vernd og þjónustu við þá. Eftirfarandi þingmenn funduðu með allsherjar- og menntamálanefnd: Lene Vågslid, formaður, Kathrine Kleveland, Anne Kristine Linnestad, Tobias Drevland Lund og Terje Sørvik. Einnig sat starfsfólk Stórþingsins fundinn.

Nefndin heimsótti samtök sem aðstoða fólk á flótta (no. *Norsk organisasjon for asylsøkere, NOAS*) 28. september þar sem Mona Reigstad Dabour tók á móti nefndinni og kynnti starfsemi samtakanna. Hlutverk NOAS er að veita flóttafólki og umsækjendum um alþjóðlega vernd upplýsingar, ráðgjöf og lögfræðiþjónustu ásamt því að taka þátt í samfélagslegri og pólitískri

umræðu. Á fundinum var fjallað um möguleika flóttafólks á lögfræðipjónustu, um réttindi barna annars vegar í umsóknarferli um alþjóðlega vernd og hins vegar í brottvísunarmálum, og um rétt til fjölskyldusameiningar í Noregi.

Þá átti nefndin fund með fulltrúum útlendingastofnunar Noregs (no. *Utlendingsdirektoratet, UDI*), þeim Inu Knarvik Hørnes, Marie Hesselberg, Knut Holm og Stinu Schulstock Holth. Fjallað var um hlutverk stofnunarinnar og framkvæmd útlendingalaga í Noregi. Sömuleiðis var tæpt á alþjóðlegu samstarfi sem stofnunin tekur þátt í, m.a. *European Migration Network* (EMN) og uppbyggingarsjóði EES. Rætt var um helstu tölfræði sem tengist umsóknum um alþjóðlega vernd og um málsmeðferð og afgreiðsluhraða umsókna, kostnað við móttöku flóttafólks og þjónustu við umsækjendur um alþjóðlega vernd og um fyrirkomulag brottvísana. Þá var fjallað um framkvæmd móttöku flóttafólks frá Úkraínu og þær reglur sem gilda um vernd Úkraínumanna í Noregi.

Danmörk.

Nefndin hitti þingmenn af danska Þjóðþinginu (d. *Folketinget*), sem sæti eiga í landsdeild Danmerkur í Norðurlandaráði, á fundi í Kristjánsborgarhöll 29. september. Á fundinum voru Bertel Haarder, Annette Lindberg og Henrik Møller en einnig sat starfsfólk þingsins fundinn. Rætt var um málefni flóttafólks og umsækjenda um alþjóðlega vernd, um aðlögun innflytjenda í Danmörku, um þróun og breytingar á lögum um útlendinga og um framkvæmd þeirra.

Þá átti nefndin fund með fulltrúum ráðuneytis útlendinga og aðlögunar (d. *Udlændinge- og Integrationsministeriet*) en á fundinum voru einnig fulltrúar frá útlendingastofnun Danmerkur (d. *Udlændingestyrelsen*). Fulltrúar ráðuneytisins og útlendingastofnunar voru Sam Salehi, Louise Ersbøll Leimand, Ninna Kirstine Engelbrecht, Jeppe Kirkeskov Winkel, Rasmus Holmstrøm Jensen og Helle Soon Bligaard. Á fundinum var fjallað um ferli umsókna um alþjóðlega vernd samkvæmt dönskum lögum og um þjónustu við umsækjendur. Sneri umfjöllunin að húsnæði og heilbrigðisþjónustu í móttökumiðstöðvum (e. *reception centers*), búsetuúrræðum (e. *accommodation centers*) og úrræðum vegna brottvísunar eða endursendingar (e. *return centers*). Rætt var um stöðu barna og um réttindi og skyldur þeirra sem dveljast í framangreindum búsetuúrræðum meðan á umsóknarferli stendur eða eftir að umsókn þeirra um alþjóðlega vernd hefur verið synjað. Jafnframt var fjallað um lagasetningu vegna stórra hópa flóttafólks frá Úkraínu og Afganistan og þjónustu við það. Þá kom fram að dönsk stjórnvöld hafa sett á fót nýja undirstofnun ráðuneytis útlendinga og aðlögunar (d. *Hjemrejsestyrelsen*), sem ætlað er að vinna að endursendingu þeirra sem njóta ekki lengur réttar til að dvelja í Danmörku.

Loks heimsótti nefndin móttökumiðstöð fyrir flóttafólk í Sandholm 30. september. Móttökumiðstöðin er rekin af Rauða krossinum samkvæmt samningi við dönsk stjórnvöld og þar tóku Anne la Cour, Jannich Bisp og Katrine Hauchrog á móti nefndinni ásamt fulltrúum útlendingastofnunar Danmerkur, þeim Alexiu Jensen og Rasmusi Holmstrøm Jensen. Í móttökumiðstöðina í Sandholm koma allir umsækjendur um alþjóðlega vernd í Danmörku, skrá sig hjá lögreglu, leggja fram umsókn hjá stjórnvöldum og dvelja þar fyrstu vikurnar. Rauði krossinn sér um að útvega flóttafólki húsnæði og mat auk þess sem þar er starfrækt heilsugæsla og leikskóli en eldri börn geta sótt skóla á vegum Rauða krossins fyrir utan móttökumiðstöðina. Jafnframt er boðið upp á ýmsa fræðslu fyrir fullorðna og létt störf eða verkefni. Nefndin fór í skoðunarferð um Sandholm og ræddi við fulltrúa Rauða krossins og útlendingastofnunar Danmerkur um starfsemi móttökumiðstöðvarinnar, réttindi og skyldur þeirra sem þar dvelja, stöðu fylgdarlausra barna og aðkomu Rauða krossins að þjónustu við flóttafólk í Danmörku.